

چگونه تربیون نماز جمعه می تواند زبان گویای مشکلات مردم و در عین حال منشأ وحدت و انسجام ملی باشد؟

هنر مطالبه‌گری بر مدار امید

مریم احمدی شیروان |
تربیون نماز جمعه، تنها یک منبر برای خطابه نیست؛ نبض سنج هفتگی یک شهر است که در آن، دردها و دغدغه‌های مردم با نسخه‌های راه‌گشای دین و انقلاب پیوند می‌خورد. در این پیچ تاریخی که جامعه با هجمه‌های بی‌امان فکری و رسانه‌ای مواجه است، این سنگر عبادی-سیاسی نقشی حیاتی‌تر از همیشه می‌یابد. امام جمعه در این میان، نه‌فقط یک خطیب، که بایدطبییب‌پدیری دلسوز باشد؛ طبیعی که زخم‌ها را می‌شناسد و پدیری که پیش از ناامیدی فرزندان، چراغ امید را در دلشان روشن نگه می‌دارد. اهمیت همین نقش دوگانه و حساس، دغدغه‌ای است که به‌تازگی در تأکیدات مرجعیت عالی‌قدر، آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی نیز بازتاب یافت و ضرورت پرداختن به آن را دوچندان کرد. اما ترسیم این الگوی متعالی و حرکت بر مدار ظرفیت میان «مطالبه‌گری منصفانه» و «امید آفرینی وحدت‌بخش» چگونه ممکن است؟ برای کالبدشکافی این نقش و ترسیم نقشه راه آن بر اساس منظومه فکری رهبر معظم انقلاب، به سراغ حجت الاسلام والمسلمین سعید صلح‌میرزایی، مسئول دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای در قم و عضو مجلس خبرگان رهبری رفتیم؛ شخصیتی که به واسطه مسئولیت و تسلط عمیق بر آراء و اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب، بهترین مرجع برای این گفت‌وگو به‌شمار می‌رود. با ما همراه باشید.

■ تقوا و بصیرت؛ دو بال پرواز

حجت الاسلام صلح میرزایی با تحلیل فلسفه وجودی نماز جمعه در اسلام، آن را فراتر از یک عبادت فردی دانسته و تصریح می‌کند: دلیل اصلی تشریع نماز جمعه، شکل‌گیری اجتماع هفتگی مؤمنان حول محور امام‌ولی امر است. این گردهمایی خودبه‌خود منشأ نزول برکات الهی است و به تقویت وحدت، هم‌افزایی، همدلی و هم‌رایی در جامعه اسلامی می‌انجامد. در واقع، این اجتماع شکوهمند، مصداق بارزی از یک ذکر جمعی است که آثار معنوی و اجتماعی عمیقی به‌همراه دارد.

وی با تبیین ارکان خطبه‌ها، به دو عنصر کلیدی اشاره کرده و ادامه می‌دهد: برای درک کارکرد اصلی نماز جمعه، باید به محتوای خطبه‌ها توجه کرد. رکن اول، امر به تقوا و پارسایی است که امام جمعه از این جایگاه به نصیحت و هدایتگری جامعه می‌پردازد. رکن دوم، بصیرت‌افزایی سیاسی و اجتماعی است که در روایت امام رضا(ع) به زیبایی تبیین شده است: «...وَيُخَبِّرُهُمْ بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْأَقَاِبِ مِنَ الْأَحْوَالِ الَّتِي لَهُمْ فِيهَا الضَّرَرَةُ وَالْمَنْفَعَةُ» (عیون اخبارالرضا(ع)، شیخ صدوق، جلد۲، صفحه ۱۲۷)؛ یعنی امام جمعه موظف است مردم را از رخدادهای مهمی که از سراسر جهان به آن‌ها می‌رسد و امور و شرایطی که برایشان سود یا زیان دربردارد، آگاه کند. بنابراین، تقوا و بصیرت سیاسی دو بال پرواز این نهاد مقدس هستند.

■ روایت دردها، تزریق امید

این کارشناس دینی با اشاره به مسئولیت‌های چندوجهی ائمه جمعه در دوران پس از انقلاب اسلامی، می‌افزاید: امروزه ائمه محترم جمعه علاوه بر اقامه نماز، مسئولیت‌های متعددی در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و اجرایی بر عهده دارند. حضور

به سبک اهل بیت(ع)

مریم احمدی شیروان |
هر شب پیش از آنکه در هیاهوی روز و خستگی هایش غرق شوم، فرصتی کوتاه برای شارژ کردن باتری روح وجود دارد. یک دستورالعمل ساده و عاشقانه از پدیری به دخترش که کلید اتصال به اقیانوسی از آرامش و قدرت است: چهار گام معنوی که به اندازه عمرم قرآن، شفاعت‌نویا، رضایت‌تمام‌مؤمنان و ثواب حج و عمره ارزش دارد. این نسخه شفابخش، تنها یک‌راز شخصی میان پیامبر(ص) و حضرت زهر(اس) نبود؛ بلکه نقشه‌راه ساختن شخصیتی استوار و با بصیرت است. شخصیتی که در توفان حوادث و فشارهای اجتماعی-قطب‌نمای درونی‌اش را گم نمی‌کند و شجاعت ایستادن پای حقیقت را دارد. اما اگر جامعه‌ای، به‌ویژه نخبگان و پیشروانش، از این منبع قدرت درونی غافل شوند و این ارتباط روزانه را از دست بدهند، چه اتفاقی برای وجدان بیدار آن جامعه می‌افتد؟

برای بررسی این پیوند عمیق میان معنویت فردی و مسئولیت اجتماعی، پای صحبت‌های حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی‌نهادوندی، رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی و پژوهشگر دینی نشستیم.ایم تا از منظر کلام فاطمی، این موضوع را واکاوی کنیم.

■ تحلیل چرایی غفلت خواص در بزنگاه‌های تاریخی از منظر خطبه‌فدکیه

حجت‌الاسلام نهانوندی در ابتدا با اشاره به اهمیت پیوند میان معرفت نظری و دستورالعمل‌های عملی در سبک زندگی اسلامی، به تبیین یک حدیث ژرف و کاربردی از پیامبر اکرم(ص) خطاب به حضرت فاطمه زهر(اس) پرداخته می‌گوید: برای ورود به بحث، شایسته است به روایتی نوآوری به‌سوانح یک نقشه‌راه عملی در زندگی روزمره توجه کنیم. حضرت صدیقه طاهره(س) نقل می‌فرماید: «حُذِلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ(ص) وَقَدْ فُرِشَتْ فِرَاشِي لِلنَّوْمِ» یعنی «هنگامی که رختخواب خود را برای خوابیدن

فعال در شورا‌های فرهنگ عمومی، ستادهای امر به معروف، رسیدگی به امور مساجد و ایفای نقش پدیری معنوی برای آحاد مردم، بخشی از این وظایف است. دفااتر ایشان در طول هفته محل رجوع مردم برای پیگیری مشکلات فردی و شهری است و در سطح استان‌ها نیز به‌عنوان نمایندگان رهبر معظم انقلاب، مسئولیت‌های سنگین‌تری را در راستای ایفای نقش پدیری برای همه بر عهده دارند. او رویکرد به مسائل و مشکلات مردم را حرکتی حساس بر لبه یک مرز توصیف و تشریح می‌کند: با توجه به این جایگاه، قطعاً بیان مشکلات و نارسایی‌ها باید در خطبه‌ها لحاظ شود. امام جمعه نمی‌تواند عنصری بی‌تفاوت باشد و مردم باید احساس کنند او درد آن‌ها را می‌فهمد. اما از سوی دیگر، این بیان نباید به‌گونه‌ای باشد که در جامعه باس و دلسردی ایجاد کند و مخاطب پس از خروج از نماز جمعه، به این نتیجه برسد که مسئولان توان حل مسائل را ندارند. این یک هنر است که ضمن نقد ناکارآمدی‌ها، امید به آینده را زنده نگه داشت و از سیاه‌نمایی مطلق که امروز در سکوهای رسانه‌ای بیگانه‌همپاژ می‌شود، پرهیز کرد. باید به مردم یاد آوری کرد در این کشور پهناور، با وجود همه چالش‌ها، اتفاقات بزرگ و مثبتی در حال وقوع است.

■ فرمانده قرارگاه، پدر معنوی شهر

برای تحقق این توازن حساس میان بیان مشکلات و حفظ امید، قطعاً یک نقشه‌راه الگویی کلان مورد نیاز است. این نقشه‌راه در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب چگونه ترسیم شده و ایشان چه جایگاه راهبردی برای امام جمعه در ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه‌قائل هستند؟

استاد صلح میرزایی در تبیین این نقشه راه با اشاره به دغدغه‌های همیشگی رهبر معظم انقلاب، تصریح می‌کند: تقویت بعد ایمانی و اعتقادی و افزایش بصیرت سیاسی مردم، همواره از اولویت‌های اصلی و پرتکرار رهبر معظم انقلاب برای نهاد نماز جمعه بوده است. ایشان تعبایر راهبردی و دقیقی در این زمینه دارند؛ به عنوان مثال، نماز جمعه را «قرارگاه» مقابله با جنگ نرم دشمن معرفی می‌کنند که از هر سوبه باورها، امید و بصیرت مردم هجوم آورده است. در این نگاه، امام جمعه «فرمانده» این قرارگاه معنوی و فرهنگی است. او وظیفه دارد نیروهای مؤمن و دلسوزان ایران عزیز را حول یک محور جمع کرده و با نقش پدیری مهربان، جبهه فرهنگی انقلاب را در منطقه خود فرماندهی کند.

وی در ادامه این تبیین می‌افزاید: تعبیر کلیدی دیگر ایشان «قلب فرهنگی شهر» بودن نماز جمعه است. این مرکز، کانون هدایت‌گری است که باید چتر محبت و دلسوزی‌اش بر سر همه اقشار، با هر سلیقه سیاسی و هر میزان از تدبیر، گسترده باشد. امام جمعه، امام یک قشر خاص نیست؛ او باید همچون رهبر معظم انقلاب که برای تمام امت پدیری می‌کند، بتواند همه نهادها و افراد تأثیرگذار را در جبهه واحد مقابله با کفر و استکبار متحد کند. نمونه درخشان این رویکرد، شهید آل‌هاشم در تبریز بود که با رفتار متواضعانه، حضور مستمر میان مردم و برداشتن فاصله‌ها، چنان محبوبیتی کسب کرد که همه اقشار با هر گرایش سیاسی در شهادتش عزادار شدند، چرا که او دقیقاً الگوی مدنظر رهبر فران‌ه انقلاب را پیاپی‌سازی کرده بود.

■ واقع‌نگری؛ رمز مطالبه‌گری وحدت‌بخش

این تعبایر راهبردی مانند «فرمانده قرارگاه» و «پدر معنوی» بسیار الهام‌بخش است. اما پیاده‌سازی این الگو در عمل، به‌ویژه زمانی که امام جمعه با ناکارآمدی‌ها و مشکلات ملموس مردمی روبه‌رو می‌شود، بسیار دشوار به نظر می‌رسد. الگوی عملی و کاربردی برای جمع میان این دو نقش کلیدی؛ یعنی مطالبه‌گری صریح و وحدت آفرینی فراگیر چیست و امام جمعه چگونه می‌تواند در عین نقد، انسجام جامعه را تقویت کند؟

این عضو مجلس خبرگان رهبری در تشریح این الگو، به سیره عملی رهبر حکیم انقلاب اشاره کرده و می‌گوید: بهترین الگو، خود حضرت آقا به‌عنوان امام جمعه تهران هستند. ایشان یک امام

جمعه مطالبه‌گر و در عین حال وحدت‌آفرین هستند. به این معنا که نقاط ضعف را به‌خوبی شناسایی می‌کنند، اما در مقام بیان، آن را به‌گونه‌ای مطرح نمی‌کنند که مخاطب احساس کند هیچ نقطه مثبتی وجود ندارد. ایشان همواره به «واقع‌نگری» دعوت می‌کنند که لازمه آن، دیدن همزمان نقاط قوت، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهاست. این رویکرد نیازمند تحقیق و اطلاع دقیق است؛ بسیاری از ائمه جمعه موفق پیش از طرح یک معضل شهری، با استاندار، فرماندار یا شهردار تماس گرفته و موضوع را بررسی می‌کنند تا اگر مانع یا عذری وجود دارد، بینشان دقیق و منصفانه باشد.

وی با تأکید بر ضرورت حفظ شأن تربیون نماز جمعه، خاطرنشان می‌کند: نماز جمعه نباید به تربیونی برای تسویه‌حساب‌های شخصی یا جنگ‌های سیاسی و قبیله‌ای تبدیل شود. این جایگاه باید پرتوی از نماز جمعه رهبر معظم انقلاب باشد که در آن همه چیز در جای خود قرار دارد؛ از آسیب‌شناسی‌ای اجتماعی مانند اسراف و مصرف‌گرایی گرفته تا موضع‌گیری صریح در قبال هنجار شکنی‌هایی مانند روزه‌خواری یا کم‌حجابی. امام جمعه نمی‌تواند در برابر این مسائل بی‌تفاوت باشد. تحلیل ساختاری خطبه‌های رهبر معظم انقلاب نشان می‌دهد چگونه می‌توان همزمان هم نظام را تقویت کرد، هم به مردم اطمینان داد اما نشان مشکلات آن‌ها را درک می‌کند و هم برای حل مسائل، همه را به میدان فراخواند.

■ از امام جمعه تا امام هفته

باترسیم این الگوی عملی، پرسش نهایی و شاید کلیدی‌ترین چالش امروز مطرح می‌شود: در عصری که هر فرد خود یک رسانه است و نسل جوان در معرض هزاران پیام رقیب قرار دارد، نهاد نماز جمعه برای حفظ مرجعیت و اثرگذاری خود

چگونه دستورالعمل‌های معنوی حضرت زهر(اس) جامعه را در برابر غفلت و اکسینه می‌کند؟

۴ قدم برای نجات از پرتگاه غفلت

داشته باشند، تشریح می‌کند: روح انسان پس از خواب از بین نمی‌رود، بلکه حی و زنده است و در آن حالت، قابلیت تجلی و تطهیر بیشتری می‌یابد. این اعمال ساده، روح را جلا داده و آن را برای دریافت الهامات رحمانی آماده می‌کند. تأثیر این اذکار صرفاً به ثواب اخروی محدود نمی‌شود، بلکه در کیفیت خواب، رویاها و حتی آرامش روانی فرد در زندگی روزمره تأثیر مستقیم دارد و این، خودسپری قدرتمند در برابر آفات روحی و روانی است.

استاد نهانوندی کانون بحث را به تحلیل فرازی کلیدی از خطبه فدکیه حضرت صدیقه طاهر(اس) معطوف کرده و می‌افزاید: پس از این مقدمه، به تحلیل نکته‌ای بنیادین از خطبه تاریخی حضرت زهر(اس) می‌پردازم که در مسجد نور حضور مهاجرین و انصار ایراد شد. حضرت در بخشی از این خطبه که مدخل ورود ایشان به مسئله احقاق حق است، این‌گونه جامعه آن روز را مورد خطاب قرار می‌دهند: «يَا مُعَشِّرَ الْقُبُوبَةِ وَأَعْضَادِ الْمِلَّةِ وَحَصَنَةَ الْإِسْلَامِ! مَا هَذِهِ الْعَمِيضَةُ فِیْحَقِّي وَالسَّنَّةُ فِي ظِلَاْمَتِي؟»؛ یعنی «ای گروه نقبا (بزرگان)، ای بازوان ملت و ای حافظان اسلام! این غفلت و چشم‌پوشی در مورد حق من و این سهل‌انگاری در برابر ظلمی که بر من رفته است، برای چیست؟ نکته بسیار مهم در این خطاب، صفاتی است که حضرت برای مهاجرین و انصار به کار می‌برند. ایشان با این القاب، خدمات، مجاهدت‌ها و سوابق درخشان آنان را در تأسیس و حراست از اسلام مُهر تأیید می‌زنند؛ مهاجرینی که از تمام‌داری‌و حیثیت خود گذشتند و انصاری که با جان و مال، آنان را یاری کردند. حضرت با این کار، سابقه مثبت آن‌ها را انکار نمی‌کند اما با فاصله آن‌ها را به دلیل سکوت و انفعال کنونی‌شان به محاکمه می‌کشند.

■ ملاک، حال فعلی افراد است نه سوابق گذشته

این پژوهشگر دینی در پاسخ به این پرسش که این دوگانگی در کلام حضرت زهر(اس) که از یک سو خدمات گذشته مهاجرین و انصار را تأیید می‌کند و از سوی دیگر آنان را

خبر

دیدار مسئولان کنگره بزرگداشت آیت‌الله العظمی میلانی با آیت‌الله حسینی آملی

جمعی از مسئولان کنگره بزرگداشت آیت‌الله العظمی میلانی، با آیت‌الله حسینی آملی، از شاگردان مرحوم آیت‌الله سیدابراهیم علم‌الهدی دیدار و گفت‌وگو کردند.

به گزارش آستان نیوز، این دیدار با محوریت تبیین شخصیت علمی و جایگاه اجتماعی آیت‌الله العظمی میلانی برگزار شد. آیت‌الله حسینی آملی در این دیدار اظهار کرد: آیت‌الله سیدمحمد‌هادی میلانی از شاگردان ممتاز آقا‌شیخ محمدحسین اصفهانی در نجف اشرف بود.

بر اساس مستندات تاریخی، او از معدود شاگردانی بود که استادش درباره او می‌فرمود: «هم سؤالش را می‌فهمیدم و هم پاسخ مرا درک می‌کرد». وی افزود: آیت‌الله میلانی پیرو مکتب اصول عقلانی و ارتباط عمیقی میان حکمت، اصول و فقه قائل بود، جمله معروف ایشان که «لَا حِكْمَةَ لَهُ إِلَّا لأَصُولِ» به بیانگر همین نگاه دقیق است.

استاد خارج حوزه علمیه با اشاره به نحوه اقامت آیت‌الله میلانی در مشهد، بیان کرد: ایشان در سفر زیارتی خود به شهر مشهد با درخواست علما برای ماندن در این شهر مواجه شد و در نهایت با شرط دعای مردم در حرم مطهر رضوی و پس از یک استخاره، تصمیم به اقامت در مشهد گرفت. این در حالی بود که در صورت ماندن در نجف، به مرجعیت مطلق شیعیان می‌رسید.

آیت‌الله حسینی آملی تأکید کرد: آیت‌الله میلانی تنها به کرامات و فضائل اخلاقی اش معروف نیست، بلکه در فقه و اصول نیز جایگاه اثبات‌شده‌ای دارد.

ایشان در مشهد به تدریس فقه پرداخت و به توصیه وی، آیت‌الله علم‌الهدی سبزواری تدریس اصول را در مدرسه عالی حسینی آغاز کرد که این همکاری زمینه‌ساز تربیت نسل‌های متعددی از طلاب شد.

به گفته مسئولان برگزاری کنگره، دبیرخانه دائمی آیت‌الله میلانی با هدف گردآوری، تنظیم و انتشار آثار این مرجع تقلید بزرگ تشکیل خواهد شد و به‌صورت مستمر به شناسایی و معرفی ابعاد فقهی و اصولی اندیشه او خواهد پرداخت.

«در مدار تو»؛ پیشنهاد ویژه هفته کتاب برای خانواده‌هایی که دغدغه تربیت دینی دارند

همزمان با هفته کتاب و کتاب‌خوانی، «در مدار تو» نوشته مهدی شریعت‌زاده، روایتی ساده و عمیق از تربیت هیئتی برای نسل جوان ارائه می‌دهد و می‌کوشد مفاهیم بلند «ادب عاشقی» را با زبانی امروزی به نوجوان منتقل کند. به گزارش آستان نیوز، کتاب «در مدار تو» نوشته مهدی شریعت‌زاده، با بازنویسی ویژه برای نوجوانان، از سوی انتشارات «برترین آرزو» وابسته به مؤسسه جوانان آستان قدس رضوی منتشر شده است؛ اثری که تلاش می‌کند زبان نوجوان امروز را با گفت‌مان تربیتی هیئت پیوند بزند و نقش این محفل معنوی را به‌عنوان یک «مدرسه رشد» روایت کند.

این کتاب که برگرفته از اثر ارزشمند «ادب عاشقی» استاد محمدرضا عابدینی است، از همان مقدمه خود، مخاطب را با این پرسش مواجه می‌کند که «تا حالا شده از هیئت برگردی و با خودت بگی خب که چی؟» پرسشی که زمینه ورود به جهان تازه‌ای از فهم هیئت را برای نوجوان فراهم می‌کند؛ جهانی که در آن، هیئت صرفاً محل عزاداری نیست، بلکه بستری است برای ساخت انسان مؤمن، اجتماعی و مسئول.

نویسنده در توضیح انگیزه نگارش اثر، تأکید کرده اگر جوانان و نوجوانانی که در هیئت‌ها حضور دارند با یک نگاه تربیتی رشد کنند، حضور آنان مؤثرتر خواهد بود. به باور او، هیئت ظرفیت آن را دارد که تمام ابعاد وجودی انسان را درگیر کند و به محلی برای ساختن یک جامعه ایمانی فعال تبدیل شود. همین نگاه سبب شده «در مدار تو» با ادبیاتی ساده، صمیمی و درعین حال عمیق، مسیر تربیت نوجوان در هیئت را مرحله‌به‌مرحله توضیح دهد.

ساختار کتاب بر پایه هشت قدم تنظیم شده است؛ هشت گام معنوی که نوجوان را از تجربه ابتدایی حضور در هیئت، به فهمی عمیق از رابطه خود با امام، قرآن و جامعه مؤمنان می‌رساند. هر قدم بخشی مستقل را تشکیل می‌دهد؛ از «تا دیر نشده، لحظات حسینی را در یاب» که به روزهای خاص محرم و فرصت‌های خودسازی می‌پردازد، گرفته تا «هیئت یعنی خود کربلا، نه عکس کربلا» که نقش ادب، زیارت و پیوند قلبی با امام را برای نوجوان روشن می‌کند.

در قدم‌های بعدی، موضوعاتی مانند پاک‌سازی دل پیش از ورود

به حرم، قداست سلام به امام حسین(ع)، نقش عشق در زیارت،

جایگاه معرفت در محبت به امام، اتصال قرآن و اهل‌بیت(ع) در

طرح و رابطه ولایت امام با رفاقت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی

مطرح می‌شود.

این مسیر تربیتی در نهایت با قدم هشتم، یعنی «با هم باید به ولایت رسید» به نقطه اوج خود می‌رسد؛ جایی که نوجوان می‌آموزد راه خدایک سفر فردی نیست و ساختن جامعه مؤمنانه با همراهی و کار جمعی ممکن است.

انتشار این کتاب، گامی دیگر در مسیر تولید ادبیات تربیتی ویژه نوجوانان از سوی انتشارات برترین آرزو و نشانی این انتشارات که آثار آن در پایگاه رسمی مؤسسه به نشانی <https://bartarinarezu.ir/> نیز در دسترس علاقه‌مندان قرار دارد، تلاش می‌کند نیاز تربیتی نوجوان امروز را در قالب آثار دقیق، روان و درعین حال ریشه‌دار پاسخ دهد.

مؤسسه جوانان آستان قدس رضوی، به‌عنوان مرکز رشد و تعالی فکری جوانان در آستان مقدس ونورانی امام رثوف(ع)، در چهار سال گذشته ریل حرکت خود را به سمت تبیین و ترویج معارف و عقاید ناب شیعی برای جوانان و نوجوانان قرار داده است و انتشار کتاب «در مدار تو» را می‌توان یکی از دستاوردهای این جریان معرفتی دانست؛ چرانی که هدف آن تربیت نسلی مؤمن، مسئول و اهل ولایت است.